

16. Koloniální politika. — Národohospodářský a jiný sociální význam kolonií.

Všechny osady evropského plemene lze rozdělit na hlavní čtyři skupiny: 1. *Osady samosprávné s úplně evropským státním zřízením*, 2. *osady cizorodých civilizací s evropským vedením a vychováním*, 3. *území Evropany ovládaná a hospodářsky vykořisťovaná*, 4. *státy s domorodými vládami pod ochranou (protektorátem) evropských mocí*.

1. V osadách s úplně evropským zařízením obyvatelstvo evropského původu všude rozhoduje a také se v nich po většině mluví evropskými jazyky (anglicky, rusky, portugalsky a španělsky), třebaš není obyvatelstvo ani plemene evropského (jako Indiáni a mišenci v tropické Americe). Mezi tyto kolonie ovšem jsou vpočteny také všechny neodvislé republiky americké, ačkoli již dávno nejsou koloniemi evropských držav; rovněž k nim počítána východní a jižovýchodní evropská Rus a celá Rus asijská, které s původní Rusí tvořily již v celku nerozděleně a jednotně spravovanou říši.

Nepočítáme-li však neodvislé americké republiky ani bývalé ruské panství mezi osady vůbec, má tedy osady toho druhu pouze říše velkobritská.

Jest pozoruhodno, že tyto tak důležité a k Velké Británii tolik lnoucí osady dostaly se Anglii poměrně pozdě, po většině teprve potom, až od ní nejlepší kolonie její, Spojené státy, odpadly. *Kanada* totiž patřila až do druhé polovice 18. století Francouzům (do skončení sedmi-leté války), kdežto *Jižní Afrika* (Kapská kolonie, Natal, kolonie Oranžské řeky a Zaválská) se dostala do anglických rukou z původního nizozemského držení až v 19. století a z části teprve na počátku dvacátého věku (bývalé burské republiky). V *Australii* počato s prvním osazováním (trestaneč!) roku 1788 a *Nový Zeland* byl kolonizován až v druhé třetině devatenáctého století (roku 1844 byl prohlášen za příslušenství *Nového Jižního Walesu* a v r. 1841 stal se teprve samostatnou kolonií).*)

*) Ostatně řádný rozvoj všech těchto kolonií nezačal nikde dříve než asi před stoletím. Tak v Australii s počátkem osazování byli po většině trestanci, zavazeni jich tam bylo zastaveno až roku 1840. Postup kolonizování obyvatelstva evropského původu jest zřejmý z tohoto přehledu o počtu usedlých lidí na pevnině australské a v Tasmanii:

konec roku	tisíc	konec roku	tisíc
1788	0·9	1860	1116
1790	0·6	1870	1648
1800	5	1880	2232
1810	12	1890	3151
1820	34	1900	3765
1830	70	1910	4425
1840	190	1913	4872
1850	405		

Před stoletím nebylo v Australii a na Novém Zelandě ani 30 tisíc Evropanů. [Také domorodého obyvatelstva bylo tam velmi málo.] V *Kanadě* pro množení obyvatelstva stačí uvést data za třetinu století před válkou.

Bylo tam obyvatel:

v roku	1881	1901	1911	1914
tisíc	4325	4833	5372	7205
				8200 (asi)

Angličané po odpadnutí svých severoamerických osad náležitě zmoudřeli a nevnucovali nikdy již evropským osadníkům vůli mateřské země, nýbrž dávali osadníkům evropského původu všude hned od počátku rozsáhlou samosprávu. Samospráva ta stala se úplným právem sebeurčení a z osad těch povstaly skoro úplně samostatné státní spolky s ústředními parlamenty (na př. v Kanadě, v Australii i v jižní Africe), které mají svrchovanou moc zákonodárnou, téměř takovou, jako by byly neodvislými republikánskými říšemi. (Také nový Zeland má zákonodárnou svrchovanost.) Rovněž i výkonné vlády (ministerstva) jsou od mateřské země neodvislé. Sounáležitost k říši britské vyjadřuje pouze společný panovník, ale hlavně přesvědčení evropského obyvatelstva (i pokud jest neanglického původu), že jeho prospěchy nejlépe jsou chráněny společnou britskou říšskou mocí. Jest opravdu až zarážejícím faktem, že tyto téměř neodvislé koloniální státní celky obětovaly pro politiku mateřské země všechny své branné a hmotné síly a že v některých z nich byla k tomu cíli navrhována všeobecná branná povinnost dříve než v samé Velké Británii (tak na př. v Kanadě).

Jiným kolonisujícím státním (kromě Ruska v Sibiři a jinde) nepodařilo se vytvořiti podobných osad. Příležitost k tomu byli by měli Francouzi (ve století 18. to byla Kanada), ale vadil tomu nedostatek vystěhovalců a také podceňování osad v předrevoluční Francii. *Alžír*, který jest osazen už od r. 1830 (tedy v době, kdy v Australii i s Novým Zelandem nebylo než 70 tisíc lidí původu evropského) roku 1911 měl (bez vojska, klášterníků, trestanců a lidí v nemocnicích umístěných) ze všeho trvale tam usedlého obyvatelstva 5·493 mil. [celkový počet

Bezprostředně před válkou silným přistěhováním vzrostlo obyvatelstvo to přes 8 mil. (téměř na dvojnásobný počet za třetinu století). Složení evropského obyvatelstva mezi hlavní národnosti: angličkou, francouzskou a německou, bylo v Kanadě:

Roku	Angličanů a Irů	Francouzů	Němců	národnosti ostatních též neevropských (Asiatů, Indiánů a Eskymáků)
1881 mil.	2·54	1·30	0·26	0·22
1881 procent	59·0	30·0	6·0	5·0
1901 mil.	3·07	1·65	0·31	0·35
1901 procent	57·1	30·7	5·8	6·4
1911 mil.	3·90	2·06	0·39	0·86
1911 procent	54·1	28·5	5·5	11·9
v polovici 1914 mil. asi	4·60	2·20	0·45	1·15
v polovici 1914 procent	54·8	26·2	5·3	13·7

[Pro polovici 1914 odhadován počet obyvatel i jejich složení podle dat o přistěhování i podle přirozených přírůstků.]

[Přistěhovalců z Rakousko-Uherska a z jihovýchodních zemí evropských nejvíce přibýlo, což bude hlavním budoucím ziskem pro převládající jazyk britský. Kanadáné francouzští množí se nejvíce jen přirozenou plodností, která ačci jest mezi nimi veliká; přistěhovalých Francouzů jest ovšem velmi málo. Také Němců se mnoho již tam nestěhuje.]

V *Novém Zelandě* evropského obyvatelstva bylo:

roku	1881	1891	1901	1911	bezprostředně před válkou
tisíc	490	627	773	1008 (odhad)	1120 světovou

podle přirozených přírůstků i přistěhováním. Tedy za třetinu století vzrostlo obyvatelstvo skoro o 130%.

obyvatel byl 5·564 mil.] pouze $\frac{3}{4}$ mil. Evropanů, z nichž asi $\frac{1}{3}$ mil. bylo Francouzů (Španělů bylo 135, Italů 37 tisíc, dosti židů). Tedy stálých obyvatel evropského původu (bez vojska) bylo v Alžíru 13·7%, (Francouzů samých jen 9·2%). V *Tunisu* bylo Evropanů v roce 1911 jen 9%. Kdyby Francie se byla zmožila k většímu vystěhovalectví, byla by se dala na severu Afriky teplého mírného pásma vytvořiti velká nová Francie, aspoň dvojnásob rozsáhlejší než evropská (Marokko, Alžír a Tunis). Snad Italie svými velmi četnými vystěhovanci zřídí si novou vlast v Lybii (v Tripolisu a Cyrenaice), která by byla trojnásob větší Italie samé. Tam by tomu nevadilo ani domorodé obyvatelstvo, jehož nyní tam jest sotva $\frac{3}{4}$ mil. Ale hlavní překážkou bude asi příliš suché a horké podnebí a malá plodnost půdy, ačkoli za dob římských byly krajiny ty dosti dobře osazeny a vzdělávány po většině evropskými osadníky.

K podobnému vývoji spěla také *Jihozápadní Afrika německá*, ovšem velice řídkounce zalidněná. Na ploše 835.000 km^2 bylo tam před světovou válkou jen asi 84.000 lidí, tedy na 10 km^2 čili na 1000 ha teprve 1 člověk. (Jest to zalidnění tak skrovné, jako kdyby na ploše Čech žilo přes 5000 lidí, nebo na ploše Německa 54.000.) A z toho skrovného počtu lidí bylo Evropanů sotva 15.000 a Němců něco přes 12.000 (tedy Němců sotva 15% obyvatelstva). [Nepoměrně více tam bylo domácích zvířat než lidí: koní a soumarů 30.000, hovězího dobytka 206.000, 555.000 ovcí a 517.000 koz, vedle toho pštrosi a velbloudi.] Osazování evropské činilo tam velmi malé pokroky (za 30 let), ačkoli se německé vlády velice namáhaly o zvelebení této osady*) a *zámožnost osadníků byla jistě znamenitá*. Arci vývoj ten, který by se byl poněmáhlu přece zdařil, byl přerušen světovou válkou.

2. *Osady domorodých kultur po evropsku vedené a vychovávané*. Nejlepšími příklady takových osad jsou již známé kolonie nizozemské na *Javě* nebo Angličany ovládaný *Egypt* se Sudanem. O těchto zemích i množství obyvatelstva a jeho blahobytu pod vládami nizozemskými a anglickými bylo již mluveno. Nizozemci upravili obdělávání půdy společným úsilím obyvatelstva javanského. Angličané v Egyptě kromě podobného nabádání k činnosti domorodců rozšířili značně plodnou půdu tím, že na Nilu u Assuanu zřídili velikolepé ohromné nádrže vodní, z nichž se plochy dříve úplně pusté dají zavlažovati a vydávají znamenité úrody. Egypt obydlený má vůbec největší lidnatost na zeměkouli, mnohem vyšší nežli nejlidnatější stát evropský, království *Saské* (které má asi poloviční velikost a mělo před světovou válkou obyvatel pouze asi 40% počtu obyvatelstva egyptského).

Jak silně přibývalo obyvatelstva na Javě, tak znamenitě Nizozemčany spravované, už jest zřetelno z fakta, že se množství lidí

*) Na jihozápadní Afriku věnovány byly z říšské německé pokladny ohromné kapitály: Od r. 1904—1908 bylo tam vydáno přes 452 mil. *M* a přijato bylo jen 21 mil. *M*; tedy průměrné čisté roční vydání německé říše v onom pětiletí činilo přes 86 mil. *M*. — V pětiletí bezprostředně před světovou válkou od 1909—1913 bylo vydáno 247 mil. *M* a přijato 109 mil. *M*, tedy roční vydání čisté činilo průměrně přes 27% mil. *M*. V celém desetiletí 1904—1914 vydala německá říše na tuto kolonii čisté asi 570.000.000 *M* čili průměrně ročně čisté 57.000.000 *M*! V kolonii té bylo vystavěno již drah 2104 km až do války 1914.

zpatnácteronásobilo za 125 let (od 1780—1905). A podobný vývoj vykazují čísla obyvatelstva v Egyptě, ovšem teprve tehdy, kdy tam místokrálové odstranili tureckou správu vykořisťovací (Ismail paša v první čtvrti 19. století) a zvláště od okupace anglické (r. 1882). Vývoj ten jest viděti z postupných sčítání. Bylo totiž v Egyptě obyvatel (jen v povodí Nilem zavlažovaném):

roku 1800 . . .	2·46 mil.	roku 1882 . . .	6·814 mil.
„ 1821 . . .	2·536 „	„ 1897 . . .	9·734 „
„ 1846 . . .	4·476 „	„ 1907 . . .	11·190 „

Za 21 rok bezprostřední turecké vlády (1800—1821) přibývalo jen 0·145⁰/₀ obyv. průměrně ročně, tedy byl to ještě pomalejší vzrůst než jaký se pozoruje nyní ve Francii. V pětadvacetiletém období za vlády *Mehmeda Aliho* a později *Ismailovy* (1821—1846) byl již přírůstek roční průměrně 2·3⁰/₀ neobyčejně značný, asi 17krát větší než za dob bezprostředního tureckého panství. V třicetileté době následující (1846—1882) přírůstek dřívější klesl asi na polovinu, totiž na roční průměr 1·174⁰/₀, což bylo vůči značné hustotě obyvatelstva ještě dosti značným množením. Ale od počátku obsazení anglického 1882—1897 za 15 let přibývalo již tak velmi hustého obyvatelstva (asi 230 lidí na 1 km²), průměrně ročně 2·506⁰/₀, úžasnou rychlostí — za 15letou dobu o 42·85⁰/₀ (tedy nepoměrně větší přírůstek nežli ve Spojených státech i s ohromným přistěhovalectvím, kdežto do Egypta vůbec žádného přílivu přistěhovaleckého nebylo). V posledním sčítacím desítiletém období 1897—1907 klesl ovšem onen neobyčejně vysoký průměrný roční přírůstek na průměr mnohem nižší ročně 1·405⁰/₀, ale i toto množství jest ještě dosti značné; ovšem se již vzrůst zvolnil přiměřeně k nadmíru hustému osídlení. [Jest viděti, že ani v Egyptě nezůstala obyvatelstvu neznámou snaha omezovati potomstvo uvedoměle, jakmile se ho zdá již s dostatek. O nějakém přirozeném potlačování bídou, hladem, nemocemi nebo násilnostmi válečnými nemůže býti v moderním Egyptě řeči, jelikož blahobyť obyvatelstva i jeho míra životní vzrostly i zdravotní stav se zlepšil a nijakých válek ani vzbouření v Egyptě od r. 1897 do r. 1907 nebylo.]

Nejrozsáhlejší a přírodně nejbohatší osada *starobylé domorodé civilisace* jest *Východní Indie* — již sama o sobě velká imperie, která vedle Číny jest vůbec nejlidnatějším politickým celkem na naší zeměkouli. K ní pojí se přiléhající ostrov *Ceylon* (se správou oddělenou). Plocha tohoto koloniálního panství (i s Ceylonem) jest o málo menší než půl Evropy a bylo na ní roku 1911 přes 320 mil. obyvatel nejrozličnějších plemen a kmenů, nejrozmanitějšího vyznání i velmi rozličného stavu kulturního. Nejsou tam ovšem všude stejné podmínky kulturní; vedle společensky vyspělých krajín jsou i velmi primitivní a zanedbané země. Také se tam napařád střídá bezprostřední vláda anglická s domorodými státy, podřízenými britskému dozoru. — [Pod bezprostřední anglickou správou jest asi 59⁰/₀ plochy a 78⁰/₀ všeho obyvatelstva indického, tedy největší část indických poddaných.] — Hustota obyvatelstva jest mnohem vyšší nežli průměrná hustota Evropy [bylo v roce 1911 asi 65 lidí na 1 km²; v bezprostředním anglickém panství asi 86 lidí na 1 km²; v domorodých poddaných

státech jen 38 na 1 km^2). Obyvatelstvo živi se skoro výlučně zemědělstvím (asi $\frac{3}{4}$ lidí jsou příslušníky zemědělskými), i bylo obyvatelstvo to před osazením anglickým ve velmi trudných poměrech. — Občasný hlad i hladomor tam byl pravidelným zjevem až do sklonku 19. století. Zdokonalenou dopravou a sporiadanejší péčí koloniálních vlád dovedlo se konečně těmto hrozným následkům místních neúrod čelití. Ale obyvatelstvo tam přece trpí velmi epidemiemi následkem malé vlastní dbalosti o hygienu.

Při nedokonalých způsobech vzdělávání půdy jevila se ovšem Východní Indie místy přelidněnou, zvláště při častém bezdešti, které v tropických krajích způsobovati může naprostou neúrodu. [Jinde opět přílišným vlhkem bující tropické rostliny jsou velkou překážkou zemědělskému obdělávání.] Přes to se z britské Východní Indie vyváží značné množství všelikých plodin i obilí. [Roku 1912 odtamtud bylo vyvezeno 28.000.000 q rýže, 27.000.000 q pšenice, 12.000.000 q různých bylinných semen; vedle toho 9.000.000 q juty, 4.000.000 q bavlny, množství čaje, opia, kávy, koření atd.] — Obyvatelstva by ovšem mohla koloniální říše tato užíviti nepoměrně více, kdyby bujná, úrodná půda byla všude náležitě vzdělávána. Jednotlivé krajiny při severních indických veletocích jsou již mnohem hustěji zalidněny nežli střední Evropa. Ale při vši dosavadní zaostalosti přece se pozoruje dosti značný vzrůst obyvatelstva i zlepšování jeho hmotného stavu (zvláště v 20. století).

Bylo v koloniálním britickém panství východoindickém (bez Ceylonu):

roku	1881	1891	1901	1911
mil. lidí	254	287	294 $\frac{1}{2}$	316
poměrně	100	113	116	124

[Mezi rokem 1891 až 1901 byl ovšem vzrůst zcela nepatrný následkem častých neúrod. Zejména bylo tak v domorodých státech, kde obyvatel od r. 1891—1901 značně ubylo.]

Také koloniální panství francouzské v *Zadní Indii* mohlo by se podobně rozvinouti jako britická východoindická říše, ovšem jest to panství mnohem skrovnější s 803.000 km^2 a se 17.000.000 obyv. (21 lidí na 1 km^2). Obyvatelstvo by se tam mohlo značně ještě rozmnožiti. [Roční přírůstek průměrný za poslední sčítací období byl tam 135.000 čili asi 0.81 $\frac{0}{0}$].

Ve všech koloniích tohoto druhu nebyvá skoro ani evropského obyvatelstva. V celé britské Indii bylo usazeno jen 320.000 Evropanů, něco málo přes 1 $\frac{0}{00}$, v nizozemské Východní Indii jen 81.000 (1905) čili něco přes 2 $\frac{0}{00}$ a nebyl ani větší podíl Evropanů ve francouzské Indii nebo v Egyptě. [V Egyptě bylo Řeků, Italů a jiných Evropanů sotva 150.000 čili něco přes 1 $\frac{1}{4}$ $\frac{0}{0}$ (vládnoucích Angličanů — kromě vojska — jen něco přes 1 $\frac{0}{00}$)]. V těchto pásmech podnebí evropskému obyvatelstvu nesvědčí, ale ještě větší překážkou osídlení jest, že pro hustotu domorodého obyvatelstva nedostávalo by se evropským osadníkům zemědělské půdy, vhodné k vzdělávání a k hromadnému jejich osazování.

3. *Osady Evropany zabrané s vykořisťovacími úmysly*, kde vládnoucí země neusazuje ani větší měrou své vystěhovalce, ani domorodé obyvatelstvo nebývá dosti schopno samostatného kulturního vývoje. Jsou to buď bohatě přírodou nadaná území, hodící se k vývozu cenných plodin nebo hledaných průmyslových surovin, do nichž lze zase odbývatí průmyslové výrobky evropské; anebo to bývají důležité stanice pro obchod a dopravu zámořskou; nebo jsou opěrnými body válečné moci koloniálních států. [Zvláště značné množství podobných důležitých stanic obchodních a válečně námorních má Velká Británie a po ní Francie. Ale všechny osadní moci musí si takové základny zjednávat, takže i nejnovější osadní panství Spojených států opírá se o ně, na př. je to Portorico, pás podél průplavu Panamského, souostroví Havajské a Samojské, Guam a ovšem hlavně Filipiny. — Také asijská koloniální moc Japonska má Kurily a Sachalin jižní (Čili Karafuto) na severu, Portartur a dobytý Kiaočau uprostřed a Formosu s Pescadory a Vulkánskými ostrovy na jihu.]

Takovými vykořisťovanými osadami jsou skoro všechny tropické i subtropické kraje africké, rovněž i rozsáhlé končiny tropické Asie (souostroví britské v Indickém oceánu s Ceylonem, Straits Settlements, Sundské souostroví nizozemské a anglické atd.); celá Oceanie, v Americe ovšem jen nečetné kolonie v Západní Indii, v Jižní Americe (Guayany) a jiné roztroušené osady (Honduras britský, ostrovy Atlantického oceánu). Účast na takovém osadním panství mají všechny kolonisující země; právě po většině koloniální moci evropské mimo Británii ovládají jenom takovými koloniemi, v nichž zakládají plantáže nebo mají doly a jiné podniky.

4. *Cizí státy s domorodými vládami pod evropskou ochranou*, které jsou často vojensky obsazeny, a které své zahraniční styky s ostatními zeměmi směřují pouze prostřednictvím svých koloniálních pánů udržovati. Ostatně mohou tak býti upraveny i osady pod 2. uvedené, jako tomu jest na př. v Egyptě nebo v indických knížectvích nebo ve francouzské Indočíně (v Kambodži, Kočincíně a v Anamu). Četné domorodé státy pod britickou svrchovaností (Feudatory States) jsou ve Východní Indii (s plochou $1\frac{5}{6}$ mil. km^2 a 71 mil. obyvatel, státy to indických maharadžů), nebo Státy malajské v Zadní Indii, Saravak a Brunei na Borneu, sultanát Koveit a Oman v Arabii, Zanzibar a Uganda v Africe a Tonga v Polynesii. — Velmi důležité jsou i francouzské protektoráty po obou stranách Alžíru (v Tunisu a nově v Maroku), jakož i v Zadní Indii (Kambodža, Anam a j.). Také Rusko rozšířilo své panství na emiráty *Chivu* a *Bucharu*. Itálie pokoušela se ke konci 19. století podobným způsobem svůj vliv rozšířiti do Habeše; ale pokusy ty selhaly, Habeš uhájila své neodvislosti.

Některé z těchto osad od států evropských vykořisťovaných jsou ještě málo dotčeny evropským vlivem, byly jenom pojaty prozatím v obor panství jisté země, aby se tam neusazovaly ostatní státy kolonisující. To zvláště platí pro krajiny tropické s nezdravým podnebím, nebo pro země polární, kde Evropané mají spíše jen lovecké stanice pro oceanskou kořist živočišnou. Podobný význam má na př. *Gronsko* pro Dány, kde již ode dávna se provozoval lov na velryby a jiné důležité ssavce v polárních pobřežních vodách žijící (mrože, tuleně,

narvaly, vorvané atd.). Země polární nemohou pro osazení lidské vůbec mnoho znamenati, jelikož všeho obyvatelstva v nich nečítá se ani na 20.000.

[Jednotlivé ostrovy občas obydlené — na leto jen — nejsou dosud v panství žádné země, na př. *Spicberky*, ostrovy *Medvědí* atd. Jiné si přisvojují sousední državy: *Novou Zemi* nebo ostr. na sever od Kanady.]

Evropská kolonisace (i s provázecí jí kolonizací černého plemene) za dobu o něco málo delší čtyř století vykazuje se ohromnými výsledky, které však pro nejnovější dobu byly jistě přeceňovány.

Výsledky ty lze shrnouti v nejzřetelnějším zisku územním, že lidstvo evropského původu ovládlo skoro celou zeměkouli až na dosti nepatrnou její část (pouze sotva $\frac{1}{6}$ obyvatelného povrchu zemského není pod panstvím evropského anebo aspoň po evropsku mluvícího lidstva). Ale také tím, že na prostranstvích, na nichž koncem 15. století nebylo vůbec lidí evropského původu ani po evropsku mluvících (románsky, germánsky nebo slovansky), usadilo se téměř 190,000.000 lidí nesmíšené evropské krve (před válkou to bylo odhadováno na 187,000.000) a k tomu bylo do Ameriky přestěhováno a tam s Evropany pomíšeno lidí africké krve na 26,000.000 — (takže výsledek celkového tohoto dvojího usazení již úplně evropsky mluvících lidí před válkou světovou byl jistě přes 210,000.000. — Arci jsou v tom obsazena také rozlehlá území v evropské Rusi). — Kromě toho mnoho lidí podrobených neevropských plemen přejalo již úplně kulturu i řeč panujících evropských národů (tak zvláště většina Indiánů a lidé pomíšení indianskou krví v Americe, i jistě již mnoho Afričanů i Asiátů přejalo kulturu i řeč vládnoucích Angličanů, Francouzů i Rusů).

Na účet zisků kolonisace evropské možno však připsati i kulturu a kolonizaci novojaponskou, která se evropským způsobem během jediného věku lidského s obdivuhodnou obratností a rychlostí dovedla přizpůsobiti. Ale ani na ostatní dosud od Evropanů neodvislé země nezůstala kolonisace evropská bez vlivu. Tak ani *Čína* se svými podřízenými zeměmi, ani ostatní asijské státy: *Turecko*, *Persie*, *Afganistan*, *Siam* neubránily se pronikavým důsledkům koloniálního panství evropského. Podobně i zbývající neodvislé státy africké *Habeš* a *Liberia* (černošská republika na guinejském pobřeží v Africe) jeví patrné známky vlivu koloniálních držav evropských (anglické, francouzské, italské). [*Liberia* jest ostatně sama dílem negerské kolonisace, pod evropským vlivem provedené. Byli to osvobození otroci ze Spojených států, kteří za účelem civilisačním byli dopraveni na pobřeží africké a tam od nich založen křesťansko-missionářský stát.]

Také politicky a národohospodářsky kolonisování mělo účinky nedohledné. Moderními koloniemi založena byla opravdivá světová panství, jinak rozlehlá i mocná nežli kterákoli světovláda starověká, nežli na př. i světovláda římská. Španělská koloniální říše už byla mocí, v níž slunce nevycházelo ani nezapadalo, ale Rusko i ještě více Britská imperie převýšily později svou rozlehlostí onu ohromnou državu španělskou. Britická imperie a Rusko dohromady se Spojenými státy ovládaly při vypuknutí světové války asi 66,000.000 km^2 , tedy téměř polovinu povrchu zemského a měly přes 45% lidstva pod svou mocí.

Kolonisací přišly nejen plodiny i výrobky všech zemí na evropský trh a vešly v obecné všední užívání, ale i lidstvo se všude navzájem pomísilo a bez nesnázi se usazuje a zdomácňuje na kterémkoli i nejvzdálenějším místě světa. Zeměkoule stala se pro veškeré evropské lidstvo společnou vlastí, a jestliže přes to národní nesnášlivost i nenávist propukala v bojích až vyhlazovacích, lze to považovati jen za trapný přežitek atavistického záští, které nebylo dosud rozumovou úvahou překonáno, ale které přece někdy jistě pomine. Lze tak už souditi z úplně klidného spolužití nejrůznějších kmenů, které v původních svých sídlech byly navzájem nejnepřátelštějšími, a které právě v nově zřízených a společných domovech koloniálních držav (ve Spojených státech, v Brazílii, Argentíně, v Kanadě) velmi klidně pospolu se snášejí. Také soudržnost světového panství britického osvědčila se znamenitě. Ovšem kolonie a kolonisace neměly všude stejných účinků. Podle prospívání samostatných osud anglických, zvláště s vlastním anglosaským obyvatelstvem, i podle bohatých kolonií anglických a nizozemských se starodávnými kulturami domorodými sundilo se po většině velmi příznivě o koloniálním panství.

Ale nelze při tom přehlédnouti, že nadmíru rozlehlá bývalá koloniální panství španělská a portugalská nevydařila se nijak k prospěchu ani zemí vládnoucích ani kolonií samých. Španělsko setkalo se v Americe s civilisacemi velmi již pokročilými u domorodých národů: Azteků ve střední a Inků v jižní Americe; ale nedovedlo si dovedné i schopné obyvatelstvo těch zemí nikterak získati ani přizpůsobiti.

Nynější Mexiko i Peru na troskách bývalých samostatných kultur byly dosud v hmotném prospívání zrovna odstrašujícím příkladem pro vliv civilisace evropské. Zámožné a poměrně hustě osazené domorodé obyvatelstvo bylo bezohlednými španělskými dobyvateli a dobrodruhy buď mečem nebo otrockými pracemi vyhubeno nebo bylo vydáno na pospas nejhorší nouzi a strádání a uvrženo v nejtuzší porobu. Pokud zbytky domorodého obyvatelstva vůbec nevyhynuly (jako zmizely v Západní Indii), přivedeny byly v tak bídný stav, že propadly úplnému barbarství, z něhož je nevyprostila ani *pourchně jen přijatá víra katolická*, pohanskou pověřivostí zcela znetvořená.

Zvláště bývalá říše Inků (v nynějším Peru), která vynikala vyspělou technikou zemědělskou s velkolepými vodními stavbami a nákladnými melioracemi, byla úmyslně zpustošena a její pokročilé obyvatelstvo vymíralo doslova hladem. Velkolepé zavodňování vysokých suchých plání kordillerských, na nichž znamenitě dařily se různé živné plodiny, bylo buď zanedbáno nebo přímo svěolně zničeno a obnažené, tropickým sluncem vyprahlé svahy And přestaly roditi a proměnily se v liduprázdňné pustiny. Pouze po drahých kovech sháněli se nelitostní podmanitelé a bezohledně utráceli životy tělesně slabých domorodců těžkými pracemi v dolech a na plantážích, na kterých se dařily vzácné plodiny tropické, od Evropanů chtivě požadované. — Podobně vymizela kultura Azteků ve střední Americe.

Těmto rozlehlým končinám *tropické Ameriky* (kromě portugalské Ameriky) Španělsko nedovedlo ani vtisknouti svůj vlastní ráz, když tam domorodou kulturu zničilo a zcela vymýtilo. Pouze španělská řeč tam zdomácněla, ale z obyvatelstva jen dosti nepatrná část (asi dva-

náctina) jest nesmíšených Evropanů. Tito nesmíšení potomci přistěhovalých Evropanů ještě stále ustupují kulturně zaostalým původním Indiánům a mravně málo zdatným míšencům. Španělské vlády úmyslně svých osadníků nepodporovaly, aby si v nové vlasti mohli vytvořit vlastní kulturní život. Španělsko bylo stále dychtivé jen po nové kořisti ze svých osad, žárlivě i úzkostlivě dusilo tam každé svobodnější i neodvislejší hnutí, aby jim kolonie snad neodpadly a aby ani cizí země z nich nesměly těžit. Všechno obchodní i jiný styk s Evropou byl zmonopolisován státem španělským a obchodními styky ostatních zemí se španělskou Amerikou bylo násilím zabraňováno.

Tento systém osady sice utlačoval a všechno jejich zdárný vývoj poškozoval, ano znemožňoval, ale na konec přece nezabránil tomu, aby osady ve vhodné chvíli nesvrhly jeho nenáviděné vládnoucí země. Ovšem neblahé dědictví staleté zlé správy těmto osvobozeným republikám tropické španělské Ameriky nedopřálo klidného a blahodárného rozvoje ani za nabyté svobody; i dosud, po stu letech od počátku neodvislosti, jsou země ty zmítány častými vnitřními rozbroji a revolucemi. Stále politické zmatky nedopouštějí, aby se trochu zotavily a oddaly zdárnému životu, který by tam za přízné podnebí i hojnosti přírodních bohatství mohl nesmírně se zvelebiti. Tak zvláště *Mexiko*, obdařené nejhojnějším bohatstvím přírodním a vynikající znamenitou polohou mezi dvěma největšími oceány, jest stále skoro jevištěm občanských válek s malými přestávkami klidu.

Jenom ty španělské republiky, které dostaly skoro zcela novou lepší krev novodobých přistěhovalců ze všech zemí evropských, kde tedy kolonisování vlastně bylo provedeno teprve za neodvislosti bývalých osad ve století 19. a 20., dospěly k pořádnému uspořádání svých státních domácností. Jsou to již několikrát vzpomenuuté republiky *Argentina, Chile a Uruguay*, k nimž druží se největší jihoamerická republika *Brasílie*, bývalá portugalská osada. Jenom v těchto zemích úplně zdomácnělo románské obyvatelstvo a dospělo k náležitému hmotnému i kulturnímu rozvoji, ale nikoli již působením kolonisujících vládnoucích zemí, nýbrž společnou prací nadaných i podnikavých lidí ze všech zemí evropských, kteří se usazovali volně ve svobodné zemi. [Brasílie má ovšem následkem bývalého silného přivozu černých otroků do plantáží stále ještě většinu obyvatelů barevné pleti — hlavně míšenců (mulatů, mestizzů i zambů) — ale brzo i tam následkem stálého přistěhovalectví bílá nesmíšená pleť nabude převahy.]

Španělsko, pokud ve svých koloniích vládlo, nedovedlo v nich na trvalo ani udržeti značnější podíl svého čistého neporušeného kmene (procento evropského obyvatelstva dosud v nich není ani z daleka takové, jako na příklad jest nyní už v Alžiru a Tunisu), ani doma samo z nich nemělo prospěchu. Násilným uzavíráním kolonií proti ostatní Evropě popudilo proti sobě všechny námořní moci evropské a bylo jimi stále napadáno, zvláště když si přisvojilo ještě Portugalsko i s jeho osadami. Nebylo potřebí ani celého století, aby námořní nadvláda španělská byla překonána; ano Španělsko pro svou bezohlednou politiku vykořisťovací tak bylo zaneprázdněno ve svých osadách, že ani velmocenského postavení v Evropě neudrželo.

Samo evropské Španělsko, vynikající ve středověku pečlivým vzděláváním půdy, která byla také uměle zavlažována nákladnými melioracemi, a prospívající příčinností obyvatelstva v různých živnostech, vyliďňovalo se a pustlo přitěžlivostí zlatonosných kolonií. — Kastilie, která byla ke konci středověku jednou z nejbohatších i nejlidnatějších zemí evropských, proměňovala se znenáhla v kamenité pustiny, vyprahlé a odpírající výživy jak lidem tak i zvířatům.

Španěle 16. století zvykli si příliš na dobrodružné výpravy za zlatem, stříbrem a jiným vzácným zbožím zámořských krajín a hořečná touha po rychlém zbohatnutí pudila nejschopnější třídy národa do dalekých báječných zemí za oceán. Španělské obyvatelstvo, které se hnalo za zlatými přeludy, nestaralo se ani o jiné hmotné zaopatření svého živobytí a zanedbávalo napořád všední domácí práce a kterákoli plodná zaměstnání výdělečná. Samy ohromné proudy zlata a stříbra z kolonií plynoucí staly se kletbou španělskému lidu. Jich hojnost působila na rychlé jejich znehodnocování; bohatství, které se zdálo ohromným, scvrkalo se, jak rychle ho přibývalo a čím méně vzácným se stávalo.

Když zanedbávala a přezírala se všechna činnost ostatní, zpozorovalo se — arci velmi pozdě — že ve větší hojnosti drahých kovů nebylo pravého obohacení, jelikož se musily spousty potřebného zboží, které dříve doma vlastním přičiněním se vyzískalo, za drahé peníze z ciziny kupovati.

Tak přílišný shon po zlatě a stříbře a dobrodružné zámořské výpravy za tím účelem podnikané jen odváděly obyvatelstvo od užitečné domácí práce, ochuzovaly celou zemi, i uvrhly ji zanedbáváním a zanikáním vlastních podstatných zdrojů blahobytu do poměrné nouze i chudoby proti jiným příčinnivějším a snaživějším národům evropským. — *Zbylo z toho jen trvalé ochuzení a znuzená vlastní země, když konečně proudy drahých kovů ochably (nebo i když jen jich vysoká hodnota poklesla).*

Kolonisační působnost Španělska i Portugalska nevydařila se tedy ani vládnoucím zemím ani krajinám osazeným na trvalý prospěch a teprve pominutím koloniální odvislosti získaly jak bývalé osady tak i dřívější vládnoucí moc. Španělsko po uplynutí století od svého ztraceného panství na pevnině americké je jistě silnější i zámožnější nežli bylo, když se schylovalo ke sklonku jeho světové panství osadní (na počátku 19. století).

Proti tomu ovšem jest správné obecné přesvědčení, že světové panství anglosaského kmene opravdu bylo zbudováno pouze zdárným kolonisováním a rozšířením evropského obyvatelstva po širých prostranstvích různých dílů zeměkoule. Také ruská kolonisace dospěla k vytvoření ohromné světové říše s dvoutřetinovou většinou vládnoucí národnosti, která však neosvědčila tolik vnitřní síly jako říše britská. Z těchto dvou příkladů dělal se celkový závěrek, že kolonie jsou pro vládnoucí kmen ohromným ziskem i že světové panství říší hlavně na nich spočívá a jimi jen trvá. Pokud se to týče minulosti anglické, nelze tomu odpírati. Anglie s Walesem ke konci vlády královny Alžběty (počátkem 17. století) byla již dosti mocným státem. ale Angličané jako národní celek neobývali zdaleka ani 150.000 km² —

(Wales, Skotsko i Irsko byly tehdy ještě většinou keltickými zeměmi) — a počet všech Angličanů zdaleka ani nevyrovnal se nynějšímu obyvatelstvu Čech. *Uspěšnou kolonizací však rozšířili Anglosasové svá trvalá sídla po území stonásobně nežli před třemi stoletími a také jich počet se zmnohonásobil; aspoň třicetkrát nebo čtyřicetkrát více lidí mluví dnes jazykem anglickým, než mluvilo ke konci vlády Alžbětiny).*

Ale podobné příležitosti pro vhodné osazování ostatních evropských kmenů již minuly. Země vhodného mírného pásu jsou již buď v pevném i nesporném držení trvale usedlých kmenů evropských, které nelze již kolonizovati, neboť patří neméně pevně usazeným, ano výbojně kolonizátorsky postupujícím východním Asiátům (Číňanům a Japoncům).*) Tropické země naprosto Evropanům nesvědčí, jak jest to zřejmo ze zcela mizivých zlomků evropského obyvatelstva usazeného v nich po staletém kolonizování.

Také proud evropských vystěhovalců ze samých vládnoucích koloniálních zemí nesměruje naprosto do vlastních osad (kromě do anglických nebo ruských). *Portugalsko*, které má své osady v Africe a v Asii, posílá své vystěhovatele *výlučně* do Ameriky. [Do Afriky a Asie — a to nikoli jen do portugalských osad — šel v posledních letech teprve až tisíce portugalský vystěhovalec.] *Němci* ve svých koloniích za 30 let před světovou válkou neměli ani plných 24.000 usazených kolonistů, ačkoli se z Německa do zámoří vystěhovaly miliony lidí a v samých Spojených státech napočítáno bylo z Německa zrozených vystěhovalců roku 1910: 2½ mil. a v Kanadě na 400.000; tedy ve všech anglických zemích jest jistě značně přes 3.000.000 Němců, zrozených v německé říši, kdežto v německých osadách usadilo se jich jen 24.000! [Tedy aspoň 120- až 150teronásobně množství bylo Němců zrozených v Německu rozptýleno po všech koloniálních zemích anglosaských nežli ve vlastních německých koloniích.]**) Podobně *Nizozemci* za staletého panství neusadili ani 80.000 lidí ve svých rozsáhlých osadách, vynikajících vším možným bohatstvím (a z těch 80.000 jest většina vojáků a úředníků).

Pro osazování evropského obyvatelstva vlastní osady koloniálních států nemají tedy význam nijaký (kromě jediné Anglie; ruské osazování v Asii nepovažovalo se za stěhování do kolonií). Všechnen proud evropských vystěhovalců směřuje pouze do neodvislých států: do Spojených států, do Argentiny, do Brazílie nebo do osad skoro neodvislých, do Kanady a Austrálie. Jinam se evropští vystěhovatelé zámořští skoro ani neubírají.

*) Evropa nemůže skoro nikde již býti vhodným územím pro kolonizování ve velkém, jako tomu bylo ve středověku. Sever Asie jest obsazen a osídlen Rusy. Turecko bylo sice kdysi Řeky zkolonizováno, ale nyní lze sotva na pronikavější jeho kolonizaci pomýšletí. Amerika mírného pásma po většině jest v držení buď anglosaského plemene a nedotknutelnost ostatní Ameriky jest proslovena doktrinou Monroeovou. — Austrálie jest anglickou a *mírná* Afrika, pokud se k usazení evropského obyvatelstva hodila, patří také Angličanům nebo Francouzům a Italům.

**) Z Německa do Ameriky za desetiletí před válkou vystěhovalo se přes 224 tisíce lidí, do Afriky však jen přes půl třetí stovky (264). Tedy do Afriky se vystěhovala jen 1/810 toho množství co do Ameriky.

Ale také hospodářsky kolonie nemají rozhodně takového významu pro země vládnoucí, jak se za to obecně mělo a dosud má. Nejpád-
nějším důkazem pro to mohou zase býti kolonie německé. Německo
věnovalo na své osady všemožné finanční oběti, aby je učinilo pro-
spěšnými pro svůj obchod zahraniční, ale výsledky zdaleka nebyly
těmto obětem přiměřené. V posledních 17 letech před světovou válkou
1897—1913 činil průměrný čistý výdej říšské německé pokladny na
osady 65,000.000 *M* (tedy za celé období bylo čistě vynaloženo 1100
mil. *M* na hospodářské a správní zvelebení kolonií).*) Kromě toho
říšský koloniální úřad vyžadoval 3,000.000 *M* ročně nákladů a značná
část výdajů na námořní válečnou moc byla nutna pro ochranu zá-
mořské državy.

A přece pro německou říši hospodářské úspěchy z osad byly
pranepatrné. Zahraniční obchod Německa s vlastními osadami byl nad
obyčej skrovný až do nejnovější doby. Průměrná roční cena dovozu
všeho zboží do Německa v šestiletém období 1908—1913 byla 9382
mil. *M* a z toho připadalo na zboží *dovážené z německých kolonií*
*průměrně ročně do Německa jen 41·7 mil. M, čili pouze 0·45% z ce-
lého německého importu.* Zboží z Německa bylo vyvezeno za touž
dobu průměrně ročně 7938 mil. *M*, z čehož *do německých osad šlo*
jen průměrně ročně 47·3 mil. M, t. j. pouze 0·6% německého vývozu.
Z veškeré průměrné roční ceny *obvozu německého 17.320 mil. M*
připadalo na *německé osady pouhých 89 mil. M, čili jen 1/2% (0·51%)*.
Tak zcela nepatrnou účast měly německé kolonie na zahraničním ob-
chodu německém ještě bezprostředně před válkou.

Proti pouhému 1/2%, které z německého zahraničního obvozu
připadalo na německé osady, činila r. 1913 cena německého obvozu
s jedinou britskou Východní Indií 3 1/3%. [Cena německého obvozu
s britskou Vých. Indií činila 692 1/2 mil. *M* z celé sumy 20.867 mil. *M*
za r. 1913, a sice připadalo na dovoz z britské Východní Indie 542
mil. *M*, t. j. přes 5% celého německého dovozu a na vývoz 151 mil. *M*,
t. j. 1 1/2% německého vývozu.] *Měl tedy zahraniční styk Německa*
*s britickou Východní Indií více než šestonásobnou cenu proti sty-
kům s vlastními kolonitmi německými* (dovoz měl cenu desatero-
násobnou, vývoz více než dvaapůlnásobnou). — Ano i s *nizozem-
skou Východní Indií* byly obchodní styky Německa *nepoměrně čilejší*
nežli styky s vlastními osadami německými. Obvoz Německa s nizozem-
skou Vých. Indií činil r. 1913 326·3 mil. *M* čili 1 6/9% obvozu ně-
meckého a *měl dobře trojnásobnou cenu nežli obvoz s vlastními ně-
meckými osadami.*

Německé osady měly přes 12,000,000 obyvatel, *Argentina* jen
7 1/2 mil. a přece bylo z Německa do Argentiny (r. 1913) vyvezeno
zboží za 266,000,000 *M*, což bylo *více než čtyřapůlnásobná cena vý-
vozu do německých kolonií.* Z Argentiny do Německa bylo dovezeno
zboží za 495,000,000 *M*, t. j. *více než devateronásobná cena dovozu ze*
všech německých kolonií. Argentinský obvoz s Německem měl cenu
761,000,000 *M*, t. j. *byl téměř sedmeronásobně ceny německého obvozu*
s vlastními osadami.

*) Za desetiletí 1904—1914 bylo *čisté vydání říše německé* na její kolonie 926
mil. *M*, tedy ročně téměř 93 mil. *M* průměrného čistého vydání.

Tyto ukázky ozřejmují, jak dosavadní finanční oběti Německa na kolonie nikterak se ani z daleka nenahrazovaly hospodářskými výhodami z kolonií.

Také francouzské vlády musily značné sumy vydávati na vlastní osady. Koloniální rozpočet francouzský vykazoval před světovou válkou 80,000.000 franků ročního schodku, který musil býti hrazen z evropského rozpočtu francouzského. Kromě toho musila Francie udržovati veliké armády ve svých osadách. [V samém Alžiru bylo před válkou umístěno 65,000, v Tunisu 18,000 a v Maroku téměř 60,000 vojska.]

Ani Velká Británie neměla žádného přímého finančního výtěžku ze svých kolonií, pro které rovněž jest nucena vydržovati za doby míru značnou armádu a především ohromně nákladnou námořní moc. [Podle rozpočtu na rok 1913/14 bylo v anglických osadách asi 110 tisíc britského evropského vojska a k tomu ještě na 180 tisíc domorodých vojáků, hlavně východoindických.]

Arci ohromné osadní panství Velké Británie podmiňuje také velmi rozsáhlý obchod její s koloniemi. Ale ani u Velké Británie nejsou styky zahraniční s koloniemi přílišné a *hlavní těžiště anglického obchodu není v jejích koloniích*. Prokazují to cifry o ceně anglického obchodu zahraničního v posledním mírovém roce 1913:

	dovoz do Velké Británie	vývoz z Irsku	veškeren obvoz s Velkou Británií a Irskem
	768 ³ / ₄ mil. £	634 ⁵ / ₆ mil. £	přes 1403 ¹ / ₂ mil. £
Z toho byl podíl na osady:			
na Východní Indii	48 ¹ / ₂ mil. £	70·4 mil. £	118·9 mil. £
na Australii	38·2	34·5	72·7 " "
na Kanadu	30·5	23·75	54·25 " "
na Egypt	21·4	9·8	31·2 " "
na Nový Zeland . . .	20·3	10·8	31·1 " "
na všechny angl. kolonie	212·3	205·4	417·7 " "

Tedy na všechny osady i s Egyptem připadalo z ceny angl. dovozu 27·6⁰/₁₀, z ceny vývozu 32·4⁰/₁₀ a z ceny celého obvozu 29·8⁰/₁₀ (tedy ani ³/₁₀ na celé ohromné panství koloniální, ke kterému patří skoro ¹/₄ všeho lidstva na zeměkouli).

Samá ohromná britská Východní Indie s obyvatelstvem 320 mil. (téměř pětinou všeho pozemského lidstva) měla s Velkou Británií poměrně dosti nepatrné obchodní styky proti všem ostatním zemím. Z celého britského dovozu připadalo na Východní Indii jen 6¹/₈⁰/₁₀ ceny a z celého vývozu 11·1⁰/₁₀ ceny, z veškerého obvozu sotva 8¹/₂⁰/₁₀ ceny.*) Tedy ztrátou Vých. Indie nebyl by ještě zahraniční obchod Velké Británie nikterak zničen, ba ani příliš ochromen.

Značný obchod má arci Velká Británie se svými samostatnými anglosaskými koloniemi. Ale ani ten není až přílišný, jak se shledá, srovnáme-li na př. britský zahraniční obchod s Kanadou proti britskému obvozu s Argentinou. Kanada jest nepoměrně rozsáhlejší nežli úplně

*) Na pětinu lidstva bydlící v Indii připadala jen asi dvanáctina veškerého britského obvozu zahraničního.

neodvislá Argentina a má též o nějaký zlomek četnější obyvatelstvo a jest Británií mnohem blíže (do Argentiny se čítá aspoň dvojnásobná vzdálenost). *Přes to zahraniční obchod britský s Argentinou byl nesporně cennější nežli s vlastní rozsáhlou a tak významnou osadou, jako je Kanada.* Bylo totiž zboží britského r. 1913:

vyvezeno do Kanady	mil. £	za 23 ³ / ₄	dovezeno do Vel. Br. z Kanady	mil. £	přes 30 ¹ / ₂
„ „ Argentiny	za 22 ² / ₃	„ „ „ „	z Argentiny	42 ⁵ / ₃	

Celkový britský obvoz s Argentinou měl tedy ceny 65²/₃ mil. £, kdežto s Kanadou jen 54¹/₂ mil. £; měl tedy britský obvoz s Argentinou asi o 20% větší cenu nežli s Kanadou (vývoz z Vel. Britanie do Argentiny byl jen o 4¹/₂⁰/_{10 menší ceny, zato dovoz z Argentiny do Vel. Britanie měl cenu téměř o 40% vyšší než z Kanady. *Ano celkový obvoz s Argentinou, úplně neodvislou zemí od imperie britské s poměrně malým počtem obyvatel (asi 7¹/₂ mil.), měl nad polovici ceny obvozu britského s ohromnou a bohatou osadou, s Vých. Indií obývanou 320 mil. lidí, počtem téměř 43-násobným nežli v Argentině.* (Britský obvoz s Argentinou měl téměř 55% ceny britského obvozu s Vých. Indií.)*}

Zajisté se tedy také hospodářský význam osad dosud silně přeceňoval, a finanční výhody jich pro zemi vládnoucí jsou vůbec negativní (snad s jedinou výjimkou nizozem. Vých. Indie). Arci politické, kulturní a národní důležitosti osadám upříti nelze. Ale k úplnému úspěchu nestačí tu nějaké náhlé a chvatné zmocnění a vláda pouze krátkého trvání, nýbrž působení to musí býti trvalé, zajištěné po celé věky lidské, a musí se dít tak, aby se nikoli hledělo jen z osad pro zemi vládnoucí kořistiti. Pouze vzájemné služby a úzké spojení, založené na svazích plemenných, mohou vytvořiti opravdu mocná koloniální panství.

Ale taková panství (dominia) už tu jsou a zabrala již skoro všechna vhodná území pro evropské lidstvo, neb aspoň je uvedla v jistou odvislost těžko pošinitelnou, takže pro nové kolonisování nezbylo než paběrkování. Leda že by jednotlivé mocnosti mohly vyrvat panství nad podrobenými vykořisťovanými zeměmi dosavadním pánům jejich Takové zápasy jsou ovšem možné, ale jistě by se neobešly bez krvavých válek. Byly by však bezpečně bezúspěšné pokusy podmaňovací proti pravým kolonisacím, kde evropské obyvatelstvo si zařídilo svůj vlastní skoro neodvislý domov, jaký mají osady anglické v Austraii nebo v sev. Americe.

Nových území ku kolonisování a umístění evropského obyvatelstva, která by si některá sebe silněji vojensky vypravená moc osvojití mohla už není tedy ani v Americe ani v Australii ani v severní a střední Asii, leda v některých dosud samostatných zemích asijských, o něž by se však musil sváděti krvavý boj. Jest kromě toho pochybno, zdali by se tam kolonisační pokusy zdařily, aspoň nyní v dohledných dobách. Tropická Afrika a Asie jest skutečnému kolonisování evropskému téměř nepřístupná.

*) Vývoz z Argentiny do Velké Britanie byl jen o 12³/₁₀ menší nežli z Vých. Indie. Vývoz britský do Argentiny arci měl jen 32⁷/₁₀ ceny vývozu do Vých. Indie, tedy ani celá třetina té ceny nešla do Argentiny co do Vých. Indie. Ale proti ohromnému počtu východoindického obyvatelstva byl britský vývoz tam dosti skrovný naopak do Argentiny byl ohromný. Na každého obyvatele Východní Indie připadalo jen 0²²/₁₀ £ vyvezeného zboží britského, kdežto na každého obyvatele argentinského téměř 3 £.